

Necmettin Türinay

Bir Boşluğu Vurgulamak

Bir sanatçının sanatının dışında başka bir şeyle uğraşması gerekemeyebilir. Hisar'ın yazı kadrosu da böyle yapıyor zaten. Ama bir dergi tenkide ihtiyaç hissetmesin, işte bu mümkün değil! Dergi olunca, tenkid de olacak. Bir edebiyat akımı verdiği canlı örneklerle birlikte, kendi sanatını izahla da yükümlü hissediyor. Geçmiş edebî akımlarda hep bunu görüyoruz. Bir Serveti Fünûn kadrosu, Dergâhcılar, Fecrî Âticiler hep böyle yaptılar. Hatta sekiz on sayı çıkan "Meşale" bile böyle yaptı.

Hisar'ın kapanmasının üzerinden neredeyse üç seneye yakın bir zaman geçmiş bulunuyor. Üç sene daha dün gibi. Hisar'ın kapanışını çoğumuz hatırlarız. Onun sayfelerinde yazı yazan, şiir yayınlayan ve dese izen sanatçıların çoğu henüz hayattadır. Bir Munis Faik Ozansoy, bir Arif Nihat Asya, bir Halit Fahri Ozansoy gerçi aramızdan ayrılmış durumdadır. Fakat Hisar'ın yazı kadrosu, Munis Faik bey hariç henüz aramızda bulunuyorlar. Bu bakımdan Hisar'ın hafızalarımızdan silinip gitmesi gibi bir hadise yerine, onunla iç içe, yan yana yaşıyoruz. O, zaman zaman ve hiç yeri yokken sohbetlerimize giriyor, ondan bir hâtîrâ yâdediliyor, bir mîsrâ ister istemez dilimize takılıyor. Yani, sevenleri nezdinde hayâtîyetini sürdürüyor. Öyleyse, Hisar hakkında konuşurken, ne dereceye kadar tarafsız olabilir ve ne nisbette hislerimizden kurtulabiliriz.

Çok zor bir şey bul Zor olduğu kadar da, yanlışmalara, hatalara, mübalâğalara elinizde olmayarak açkınsınız demektir.

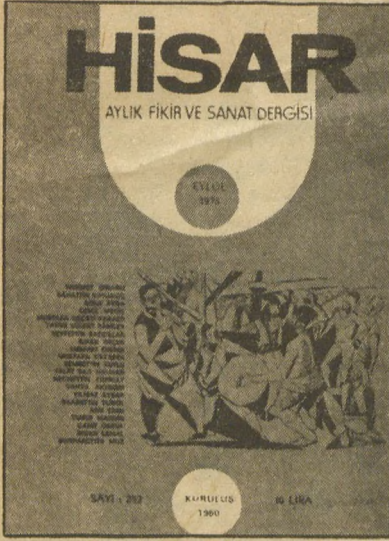
Fakat belirttiğimiz güçlüklerle rağmen, Hisar hakkında gene de yazmamız, düşünmemiz gerekmez mi? Hisar'ı düşünmek; onu yâdetmenin, kapanışına üzüntülerimizi beyân etmenin ötesinde birşey olmalıdır derim. Aksi haldé, bunca yazılan mersiyelerin ardından, daha yenilerinin kaleme alınması gibi bir durumla karşı karşıya kalırız. Bunun ise, artık

Hisar'a ve Hisar'ı neşredenlere bir faydası olmayacağı gibi, Hisar'ın zaten ortada olan değerine de yeni bir şey ilâve etmeyecektir. Onun için biraz bitaraf, biraz hislerimizden uzak ve daha ziyâde edebiyatımızın genel çerçevesi içinde düşünmek durumundayız Hisar'ı.

Zaman zaman yaptığım bir şeyi, şimdilerde yeni baştan tekrarlıyorum: 20 ciltlik Hisar külliyyatını cilt cilt, sayı sayı, sahife sahife yeni baştan aktarıyorum. 30 yıla sığan 20 koca cilt!... Resimler çarpıyor gözüme, genç genç insanlar: İşte Mehmet Çınarlı, İşte İhan Geçer ve diğerleri! Şimdi herbirinin saçları ağarmış, geride bıraktıkları yıllara bakıyorlar, geçmişî yâdediyorlar. Hüsrânları, acı tatlı hatıraları, Hisar'ın her sayı ve cildinin hazırlanışında yaşanmış trafik sıkışıklığını, bazan tebessümle ve daha ziyâde hüzünle hatırlıyorlar.

Niçindi bunca emek, bunca didişme? Belki bir hiç, belki bir hizmet arzusu ve belki kendilerince doğru ve lüzumlu telâkki ettikleri şiir anlayışının, bir süreli yayın çerçevesinde savunulması! Ve ortada koca koca ciltler, kalın kalın ve birbirî üstüne yığılmış sayfeler, tekrar tekrar imzalar, yeni kapaklar, yeni isimler; ve tarihler, aralık 1980'î göstermeye başlıyor ki, 20 kocaman cilde ulaşırmış.

Şimdi önümüzde duran ciltler, belki yarın kulaklarımızda "hoş bir sadâ" olup çıkacak.

Fakat her zaman aklıma takılır olmuştur: Hisar kendisini niçin bir şiir dergisi olarak takdim etmek gereğini duydu? Niçin hep "Hisar Şairleri" olarak anılmayı istedi? Bu sorunun cevabını vermek sanıldığı kadar kolay değil. Değil ama niçin böyle oldu? 20 ciltlik külliyatta bunca deneme, bunca eleştiri ve bunca hikâye ortada iken, niçin şairler ön plânda oldu hep?

Öyle sanıyorum ki, Hisar hiçbir zaman bu sıfattan kendisini kurtaramadı. Kurtaramadı ki, onu ister istemez biz de, belli bir şiir telâkkisinin karargâhı olarak görmek alışkanlığına kapıldık. Yani bizler de etkisinde kaldık bu durumun. Bu sonuca bir plânlamanın, bir hesabın sonucu ulaşılmıştır, demek de bir hayli güç. Çünkü bir dergi niçin sadece şiiriyle iştihâr etsin? Niçin sadece şiirini takdim etsin, onu savunsun!

Hisar ilk çıkmaya başladığı zaman bir yazı kurulu ilân etmişti. Kimler vardı bu yazı kurulunda? İşte isimler: Munis Faik Ozansoy, İhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Mustafa Necati Karaer, Gültekin Sâmanoğlu ve daha sonra listeye ilâve olunan Nevzat Yalçın.

Bu yazı kurulu bize, Hisar'ın 30 yıllık kaderinin anahtarını da sunuyor. Artık Hisar, ister istemez bir şiir dergisi olacaktır. İster istemez dikkati hep bu yöne akacaktır. Gelen şiirler, hikâyeler, deneme ve eleştiriler ister istemez bu kurulun ölçülerine tartılıp biçilecektir. İlk yılların sayılarında dikkati çeken husus, bir ekibin şiir telâkkisini anlatmaktan ziyâde, onu savunmak ve haklı olduklarını anlatabilmek noktasında toplanıyor.

Gerçekten, 1950'ler Türk şiiri için, ikinci dünya savaşı yıllarında başlayan anafurun bir sonuca bağlanmaya çalışıldığı, suların durulmaya yüz tuttuğu, demâğüllerin açığa çıktığı yıllar olarak karşımıza çıkar. Burada Hisar şiirinin husûsiyetlerini yeni baştan anlatmaya gerek yoktur her halde. Ama onun bulunduğu, Orhan Velî'nin de içinde bulunduğu "Garip Hareketi", "Mavi Hareketi" ve yeni yeni şekillenen "İkinci Yeni Hareketi" vardır. Bu gelişmeler karşısında Hisar, biraz da kendisini, Türk şiir geleneğinin tek savunucusu gibi hissetti. Gerçekten şiir geleneğimize karşı umûmî bir saldırı hissediliyordu. Ama bunu, sadece bir saldırı olarak nitelenen, bugün için yanlışlığını farkediyoruz. Çünkü o günlerin edebiyatında gördüğümüz kargaşa, sadece saldırlardan değil, biraz da arayışlardan kaynaklanıyormuş. Uzun yıllardır tek düze, telâşsız ve arayışsız devam edegelen telâkkiler, çoğu şâin gerçekten tatmin

etmiyordu. Her arayışta bir saldırı ve suikast vehmetmek, sadece o yıllara has bir durum sayılamaz. Daha Galatasaray'ı yeni bitiren Ahmet Haşim de, ilk büyük çıkışını Halid Ziya'nın romanlarına karşı yapmıştı. Kendisinde bu gücü bulan her sanatçı, mevcûdu eleştirecek ve kendisine yeni bir yer yeni bir kapı aralayacaktır.

Şimdi, 30-40 yıl öncesinin edebiyatımıza getirdiği kargaşayı, daha sakin değerlendirebiliyor ve hadiselere daha şumüllü bakabiliyoruz. Çünkü sadece edebiyata değil, yönetim biçiminden tutun da, içtimâî hayata kadar herşeyde bir arayış geçerli değil miydi o yıllar için? Bu arayışın köklerini daha eski yıllara indiremez miyiz? Aksi halde Akif'in şiiri, Yahya Kemal'in şiiri, hececi anlayış hep sürer giderdi. Divan ve Halk edebiyatlarının bile sürüp gitmediğini gördükten sonra, ne kadar seversek sevelim Akif'in de, Yahya Kemal'in de, hececilerin de şiirleri bir gün noktalanacaktı. Yeni arayışlar; yeni anlayışlar getirecekti. Şükredelim ki, arayışlarımız kesilmesin.

Hisar sahifelerinde dikkati çeken bir başka nokta da, sık sık şiir günlerinin düzenlenmesi hâdisesidir. Hisar'ın sanat haberlerinin verildiği iç kapaklarda, bu tür faaliyetleri, sırası ile takip mümkündür. Bu şiir günleri daha ziyâde yüksek okul ve fakültelerin salonlarında, Türk Ocaklarında, bazan da Halkevlerinde yapılıyor. Oraya Hisar şairleri yakın arkadaşları ile iştirak ediyorlar. Bu gecelere katılan şairlerin bir kısmı tanınmış ve kendisini kabul ettirmiş imzalar. Bir kısmı da henüz yeni yeni duyulmaya başlayan isimler.

Kalabalığa karşı şiir okumak!.. Onu sarmak ve dalgalandırmak, beğenilmek, beğendirmek v.s. hepsi iç içe!.. Burada, bu atmosfer içinde şiir, ister istemez "halkla bütünleşmek" gibi, kütleye ulaşma yolunda imkânlar arayacaktır. Bunun yolu ise biraz duygu, biraz hamâset ve behemehal kulağı okşayan dolgun kafiyelerden geçecekti. Ve öyle de oldu. Hisar dergisinde yazan çoğu şairler, kendilerine yeni ve hiç beklenilmeyen müttefikler bulmuş oldu. Fakat bu biraz da tehlikeli bir yol değil midir? Üzerinde durulmaya değer buluyorum.

Ne diyorduk, Hisar'ın bir şiir dergisi olarak anılmasının veya "Hisar Şairleri" gibi bir sıfatın yaygınlaşmasının sebeplerini arıyor ve böylesi tek yönlü bir temâyüden şikâyetimizi dile getirmek istiyordum.

İşte: Sebepler ortada değil mi?

Dediğim gibi bu, bir plânlamanın ve hesaplamının, yani ölçüp tartmanın sonucu olarak çıkmadı. Tesadüfler

Hisar'ı böyle bir mecraya sürükleyip götürdü. Kütlelerin tasvibi, şiir dinleyen salonlar, bu imveye hep hız kazandırdı ve Hisar; hafızalarımızda "Hisar Şairleri" ile birlikte yer etti.

Ama niçin böyle oldu? Onca hikâyeciler, nesir yazarları nerededirler? Onlar Hisar'a hiç mi birşeyler katmadı? Ne Hisar'ı takip edenler ve ne de Hisar'ın yazı kadrosu, böyle bir haksızlığa pirim vermezler. Hatta onların akıllarından bile geçmez.

Şimdi durup durup yeniden düşünmek gerekiyor:

Hisar'ın yazı kadrosunda sadece şairler değil de, hiç olmazsa bir kaç tane de nesriyle temâyüz etmiş sanatçı bulunuyordu.

İsimlerini verdiğimiz yazı kurulu, seçme işinde, zamanın şartları ve psikolojisinden hareketle, kendi tarzlarını okşayan, teyid eden örneklerle râğbet edecek ve sonuçta ortaya bir çizgi çıkacaktı. Sonra, Hisar'a şiir göndermek isteyenler de, kendiliğinden hasil olan bu ölçülerin dışına taşabilirler miydi? Taşamazlardı elbette. Fakat bunu geliştirmek gerekecek. Çünkü Hisar'da daha önceden kendisini kabul ettirmiş Ahmet Muhib Dıranas gibi, Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi, Arif Nihat Asya gibi, Cahit Külebi gibi nice şairlerin de şiirleri yayımlanmıştır. Ama bütün bunlara rağmen; biraz duygu, biraz کافیye, az veya çok ölçülü olmak, yaşanan türkçe ve politika dışı kalmak gibi Hisar şiirinin "gayri muayyen" ölçüleri, zihinlere yerleşmiş, dergi sahifelerine sirayet etmiştir.

Bu kadar olmasa bile, niçin şiirin dışındaki türler için de böyle olmadı? Olmadı çünkü, şiirin dışındaki türlerde, Hisar yazı kadrosunun, o zamanlar için dışa vurmuş ölçüleri bulunmuyordu. Nesir türlerindeki seçmelerde şiire göre daha bağımsız davranılıyor. Ortada, gelen yazılara uygulanacak tek bir ölçü kalıyordu. O da her eserin veya sanatkârın, bizâtihi belli bir seviyenin üzerinde kalması idi. Fakat zaten, yayımlanacak her yazı için böylesi bir seviye gerekmiyor mu? Affan Muhlis Bahadıroğlu'nun hikâyesi ile Ahyan Sariibrahimoğlu'nun hikâyesi; Tarkı Buğra ile M.Fahri Oğuz'un, Şevket Bulut'un ve Sevinç Çorum'un hikâyesi hangi ortak çizgede birleşir ve birleşir mi? Mehmet Kaplan'ın, Mehmet Çınarlı'nın, Cemil Meriç'in, Orhan Şaik Bey'in nesirleri, nereden gelip nereye gitmektedir? Ya da Hisar denilince niçin bu isimler hemen akla gelmiyor da, şairler ve şiir geliyor? Zira bu kalemlerden çıkan deneme ve eleştiriler, hikâyeler; Hisar'da yayımlanan şiirlerden ne yönüyle ayrılıyor? Burada

maksadımızın, Hisar şiiri ile adı geçen kişilerin nesirlerini mukayese etmek, olmadığını, husûsen belirtmek gerekiyor.

Bu söylediklerimizi roman için de söyleyebiliriz. Elbette, Hisar kadrosu niçin roman yazmadı diye, abesle iştigal edecek değiliz. Ama bir derginin, yönetici ekibin; sanatın ve edebiyatın bu kollarındaki görüşü nedir, bunu, sahifeleri teker teker çevirirken düşünebiliriz sanıyorum ve zannediyorum, konu kendiliğinden belli bir noktaya doğru sürükleniyor. Bu da; Hisar'ın yazı kadrosunun, uzun yıllar içinde, edebiyatın bütününe kucaklayan bir eleştiri anlayışının, ortak bir eleştiri anlayışının teşekkül etmemesinde toplanıyor. Tabii ki bir sanatçının sanatının dışında başka birşeyle uğraşması gerekemeyebilir. Hisar'ın yazı kadrosu da böyle yapıyor zaten. Ama bir dergi tenkide ihtiyaç hissetmesin, işte bu mümkün değil! Dergi olunca, tenkid de olacak. Bir edebiyat akımı, verdiği canlı örneklerle birlikte, kendi sanatını izahla da yükümlü hissediyor. Geçmiş edebî akımlarda hep bunu görüyoruz. Bir Serveti Fünûn kadrosu, Der-gâhçılar, Fecri Âtîciler hep böyle yaptılar. Hatta sekiz on sayı çıkan "Meşafe" bile böyle yaptı.

Bugün Yahya Kemal'in şiirinin yanısıra, onun poetikasını sergilediği cilt cilt eserleri var ortada. Hâlid Ziyâ'nın, Fikret'in, Cenâb Şehabeddin'in, Hâşim'in, Necip Fazıl'ın hepsinin şiir görüşleri, nesirlerine de yansımış durumda. Bu bazan müstakil eserler, bazan parça parça yazılar, eleştiriler, denemeler, müsâhabeler şeklinde olabiliyor. Peyami Safa'nın romanları kadar da, sanatını izah eden parça parça yazıları var elimizde. Çoğu sanatçılar "benim sanatum bu" demezler, fakat başkalarının eserleri üzerine görüşlerini serdederken, hep kendi ölçülerini kullanırlar. Onun için diyebiliyoruz ki, her güçlü sanatçı aynı zamanda güçlü bir münekkid oldu. İster istemez böyle oldu bizde bu. Türk sanatçısının kaderi belki de, kendi sanatını kendisi izah ediyor, kendi anlayışını kendisi getiriyor ve kabul ettiriyor. Zaten sanatçıda, sanatı kavrayış ve izah, bir bütün teşkil etmez mi? Onun için şiir, deneme, eleştiri, hikâye ve roman bir; aynı kaynaktan besleniyor. Ama sanatçı, sadece birinde veya birkaçında karar kılıyor. Peyami Safa'nın şiir üzerindeki bunca yazısını aksi halde nasıl izah ederiz. Sait Faik'i, Cahit Sıdkı'yı nasıl olmuştu da ilk müjdeleyenlerden olabilişti Peyâmî Safâ?

Burada, Hisar'ın 30 yıllık yöneticisi sayın Mehmet Çınarlı'nın bir görüşünü

İLHAN GEÇER

hatırlatmamak mümkün mü? Zira Çınarlı'da aynı noktaya parmak basıyordu:

"26 yıl boyunca Hisar sahifelerinde birçok şâir, bir hayli hikâyeci, denemeci yetişti ama, bir tek eleştirmeci ortaya çıkaramadık. Hisar'da zaman zaman çok güzel, çok doyurucu eleştirmeler çıktığını inkâr etmiyorum. Ama bunlar, şâir, hikâyeci veya denemecilerin, kırk yılda bir verdikleri değişik meyveler olmaktan ileriye gidemedi ve bizlerde sadece hoş bir sürpriz tesiri uyandırdılar. (Hisar, Eylül 1976, s.153).

Çınarlı'nın bu hükümlerine katılacağız elbette. Katılacağız çünkü, Hisar'da eleştiri kayıptı. Müstakil, münferit çizgiler vardı, onlar zaman içinde bir batıp bir çıkıyorlardı. Bir çizgi, bir ortak anlayış teşkil etmiyorlardı. Münferit isimler, koca 30 yılın içinde nasıl olsun da kaybolmasınları? Elbette kaybolacak ve bu alanlarda yazarlar kendi zevkleri ve

anlayışlarını, hemen o günler için geçirtti heyecanlarını ya bir kitap üzerinde boşaltacak, ya da kendilerini heyecana sevkedecek yeni bir vakayı bekleyeceklerdi.

Bu boşluğun da mutlaka doldurulması gerekiyordu. Ve bunu bizzat derginin yöneticileri yani yazı kurulu yapmalıydı. Biz şimdi Çınarlı'nın, İlhan Geçer'in, Gültekin Sâmanoğlu'nun, Mustafa Necati Karaer'in, Nevzat Yalçın'ın, Yahya Akengin'in ve Munis Faik Bey'in şiirlerinin yanısıra, deneme ve eleştirilerini, kendi poetikalarını sergiledikleri eserlerini okumalydık. İşte o zaman "Hisar hikâyesi" denilince, Hisar'da yayınlanan hikâyelerin yanısıra, Hisar kadrosunun "hikâye" hakkındaki görüşlerini de hatırlardık. Bunları birleştirdik. Roman denilince, tiyatro denilince, eleştiri ve deneme denilince zihnimizde hep aynı mekanizma işler dururdu.

